

Contemporary Concepts of Public Management
: A Comparative Analysis and Applications

แนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสาธารณะ
การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ
และ การประยุกต์ใช้

NPM

NPS

NPG

NPG

NPM

NPS

NPS

NPG

NPM

แนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสาธารณะ :
การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และ การประยุกต์ใช้
ความเรียงว่าด้วยเรื่อง NPM NPG NPS

Contemporary Concepts of Public Management
: A Comparative Analysis and Application
Essays on NPM, NPG and NPS

ไชยนันท์ ปัญญาศิริ
บัณฑิตวิทยาลัยสาขาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสยาม
๒๕๖๓

แนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสาธารณะ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และการประยุกต์ใช้

**Contemporary Concepts of Public Management :
A Comparative Analysis and Application**

ISBN : 978-616-577-359-1

พิมพ์ครั้งที่ 2 : มีนาคม 2564

จำนวน : 100 เล่ม

ผู้เขียน : ผศ.ดร. ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ

ราคา : 325 บาท

พิมพ์ที่ : บริษัท ธรรมนิติ เพรส จำกัด

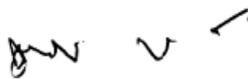
178 อาคารธรรมนิติ ชั้น 4 ซอยเพิ่มทรัพย์(ประชาชื่น 20)

ถนนประชาชื่น แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กทม. 10800

คำนิยม

หนังสือ “แนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสาธารณะ : การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และการประยุกต์ใช้” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ เล่มนี้ เหมาะสำหรับผู้เรียน ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ และ การจัดการภาครัฐยุคใหม่ นักวิชาการ นักวิชาชีพ ตลอดจนผู้สนใจในประเด็นด้านการบริหาร การจัดการ และ การพัฒนาประเทศ ในกระแสการแข่งขันและพลวัตการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ ที่มีความเกี่ยวข้องครอบคลุมถึง “ระบบราชการ” “ภาครัฐกิจเอกชน” และ “ภาคีด้านชุมชนและสังคม” ที่ทำให้ชุดของความรู้ด้านการบริหารและการจัดการยุคใหม่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ในการพัฒนาประเทศ

หนังสือเล่มนี้ นำเสนอแนวทางการปรับใช้องค์ความรู้ด้านการจัดการสมัยใหม่มาวิเคราะห์และอธิบายการจัดการสาธารณะในประเทศไทย ตลอดจนการนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาและการพัฒนาระบบการจัดการสาธารณะในประเทศ โดยมีพื้นฐานจากการรวบรวมและศึกษาทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัยอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง จึงนับได้ว่าเป็นงานเขียนที่ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สนใจสามารถใช้เป็นจุดเริ่มต้น ในการอ้างอิง การต่อยอด และ การสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาการจัดการภาครัฐของไทยในท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงในบริบทระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี

(ศาสตราจารย์ ดร. ดิน ปรัชญพฤทธิ)

คำนิยม

จากการที่ได้เป็นผู้อ่านและให้มุมมองต่องานเขียนเล่มนี้ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ ที่เป็นผลงานวิชาการในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ นำเสนอพัฒนาการของแนวคิดทฤษฎีทางการจัดการสาธารณะยุคใหม่ ทั้งในบริบทของประเทศไทยและในระดับสากล ตลอดจนการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการปรับใช้แนวคิดการจัดการสาธารณะเหล่านี้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการเพิ่มความสามารถเชิงการแข่งขันและความยั่งยืนในการบริหารงานสาธารณะในประเทศไทย

หนังสือ “แนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสาธารณะ : การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และการประยุกต์ใช้” เล่มนี้ควรได้รับการเผยแพร่ความรู้ออกไปในวงกว้างให้มากที่สุด เพราะเป็นอีกหนึ่งงานวิชาการที่จะเป็นประโยชน์ในการนำเสนอแนวคิดให้ผู้อ่านเข้าใจถึงหลักการและแนวทางการสร้างความยั่งยืนในการบริหารและการจัดการเชิงนโยบายขององค์การภาครัฐในประเทศไทย เป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าในเชิงวิชาการและอรรถประโยชน์ทางความคิดต่อผู้ศึกษา และ ผู้วิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ตลอดจนนักบริหารยุคใหม่

สท. — น.

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุเทพ เชาวลิขิต

คำนิยม

หนังสือ “แนวคิดร่วมสมัยทางการจัดการสาธารณะ : การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และการประยุกต์ใช้” เป็นผลงานวิชาการที่เขียนและเรียบเรียงโดย ผศ. ดร. ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัยสาขาการจัดการ และเป็นนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของมหาวิทยาลัยสยาม ได้สะท้อนจุดแข็งของงานเขียนเล่มนี้ในการใช้วิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอความรู้โดยมีความเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) อย่างชัดเจน เพื่อนำเสนอแนวคิดทฤษฎีการบริหารและการจัดการสาธารณะที่ปรากฏขึ้นมาในแวดวงรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ ทั้งที่เป็นกระแสสากลและจากการที่ประเทศกำลังพัฒนาได้มีความพยายามในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของประเทศของตนในหลายทศวรรษที่ผ่านมา

หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้นักศึกษาและผู้สนใจสามารถทำความเข้าใจและเติมเต็มความรู้ด้านการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนได้วางไว้ในการนำเสนอความคิดและมุมมองต่อผู้อ่านในฐานะงานเขียนทางวิชาการที่มุ่งหวังความสำเร็จในการพัฒนาประเทศไทยท่ามกลางกระแสการแข่งขันในโลกยุคใหม่ จึงเป็นอีกหนึ่งงานเขียนด้านสังคมศาสตร์เล่มหนึ่งที่ควรติดตามอ่าน เพื่อเรียนรู้ว่า ณ ขณะนี้ การจัดการสาธารณะ หรือ การจัดการภาครัฐในประเทศไทยกำลังยืนอยู่ตรงจุดไหนและกำลังจะก้าวไปในทิศทางใด

(รองศาสตราจารย์ ดร. วัลลภ รัฐนัตรานนท์)

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำนำ

ในการสื่อสารถึงผู้อ่าน ขอแนะนำประเด็นเบื้องต้นเบื้องหลังการเขียนหนังสือเล่มนี้ ในสามประเด็นด้วยกัน

ประเด็นแรก “รัฐประศาสนศาสตร์” “การบริหารรัฐกิจ” หรือ “การบริหารภาครัฐ” (Public Administration) เป็นสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิชาชีพบุคลากรในมหาวิทยาลัยของข้าพเจ้าตลอดระยะเวลากว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งจากการเป็นผู้บริหารหลักสูตร เป็นนักวิจัย และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาตลอดจนเป็นความเชี่ยวชาญที่ถูกกระบุไว้ในตำแหน่งวิชาการอย่างเป็นทางการ แต่เนื่องจากข้าพเจ้าไม่ได้ศึกษาและทำงานวิชาการในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์แต่เพียงสาขาเดียว และจากการที่มีความสนใจในการศึกษาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ด้านอื่นๆด้วย

จึงขอสรุปไว้ตรงที่ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ Public Administration (หรือ การจัดการภาครัฐ Public Management) ที่คิดค้นคว้า และ ลงมือเขียนโดย นักเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) ที่สอนวิชาด้านศาสตร์การจัดการ (Management Science) โดยทำการสืบค้น รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ณ จุดนี้ หนังสือเล่มนี้จึงสะท้อนความเป็นสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ในระดับหนึ่ง และ ช่วยให้ผู้เขียนสามารถมองเห็นและนำเสนอแนวคิดทางการจัดการสาธารณะยุคใหม่โดยมุมมองออกมาจากกลุ่มนักวิชาการและวิชาชีพด้านนี้ ในเชิงอุปมาอุปมัยก็คือการทำความเข้าใจทั้งเมื่อตอนยืนอยู่ในกลุ่มของนักรัฐประศาสนศาสตร์และเมื่อออกมาด้านนอกกลุ่มและมองกลับเข้าไป

ประเด็นที่สอง ข้าพเจ้าเคยได้ยินได้ฟังมาว่า ในแวดวงการศึกษาและวิชาการในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย การสร้างและสะสมความรู้ความชำนาญในเชิงวิชาการ จะต้องมาจากการศึกษาวิจัยในประเด็นหรือหัวข้อที่ตรงกับสาขาวิชาที่เราทำงานอยู่ และต้องโฟกัสเจาะลึกลงไปในเรื่องเดียวจนมีความชำนาญ ในรูปแบบที่เรียกขานกันว่าเป็น “เอตะทัตคะ” อันหมายถึง ผู้ยอดเยี่ยมในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ (ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงพระสาวกที่ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นเลิศหรือประเสริฐสุดในด้านใดด้านหนึ่ง) ถึงแม้จะไม่เข้าใจในตรรกะดังกล่าวของระบบอุดมศึกษาไทยมากนัก ว่าทำไมต้องสร้างความชำนาญทางวิชาการเจาะลึกลงไปแบบเป็น Specialist มากกว่า Generalist จนถึง ณ ขณะนี้ข้าพเจ้ายังไม่พบคำตอบที่เป็นปรนัยพอที่จะสรุปได้แน่ชัดว่า ความรู้และความเป็นนักวิชาการแบบไหนจึงจะมีความสอดคล้องกับโลกยุคใหม่และอนาคตมากกว่ากัน แต่ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นปัญหาในการส่งเสริมความเชี่ยวชาญทั้งในแบบแนวราบกว้างๆ และแนวตั้งที่ลงลึกไปพร้อมๆ กัน

ดังนั้น ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ในแต่ละบทล้วนมีรากฐานมาจากงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสาธารณะในช่วงระยะเวลาห้าปีที่ผ่านมาที่ผู้เขียนได้ผลิตผลงานวิชาการอย่างต่อเนื่องมาตลอด อาทิเช่น งานวิจัยหลายๆ เล่มที่ว่าด้วย NPM NPS และ NPG บทความวิชาการ บทความวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ โครงการการประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้กับโครงการสาธารณะต่างๆ เป็นต้น จึงพยายามทำตาม “ชนบ” ที่ถูกวางไว้ว่า หนังสือ และ ตำรา ผู้เขียนต้องเขียนโดยมีข้อมูลจากงานวิจัยของตนเองรองรับ

ประเด็นสุดท้าย คำถามในใจที่ทำให้อยากค้นคว้าและเขียนงาน คือว่า...“ณ ขณะนี้ (2563) เรายืนอยู่ตรงไหนกันแล้วในเชิงทฤษฎีและในเชิงการปฏิบัติ หากจะมองในองค์ความรู้ด้านศาสตร์ของการจัดการสาธารณะ?” หรือคำถามว่า “จาก OPA มา NPA NPM NPS แล้วมีอะไรอีกมั๊ย? อนาคตจะคลี่คลายไปสู่แนวคิดและการปฏิบัติกันแบบใด (ในความสัมพันธ์ระหว่าง คน กับ รัฐ) ? ” เหล่านี้เป็นคำถามเบื้องต้นที่ข้าพเจ้าเคยแสวงหาคำตอบจากตำราและแหล่งข้อมูลต่างๆที่อธิบายโดยประชาคมนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ไทยและเทศ ตลอดจนในนามองค์การระหว่างประเทศในระดับโลก การหาคำตอบที่สงสัยใคร่รู้เป็นการส่วนตัวนำไปสู่การเขียนหนังสือเล่มนี้ เพราะแนวคิดและ กระบวนทัศน์ (Paradigm) ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารภาครัฐถือว่ามีความเป็นพลวัตสูงในระดับปานกลาง จะเรียกว่าเป็นการมี “พัฒนาการ” เสมอไปก็ไม่เชิง เพราะบางครั้งเราอาจรู้สึกคล้ายคลึงคล้อยคลาว่า แนวคิดใหม่ๆทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เราอ่านและใช้อยู่อาจเป็นเพียงทิศทางที่ “Swing” กลับไปหาแนวคิดเดิมที่เคยใช้มาก่อน หรือ เป็นการประยุกต์จาก “เหล่าเก่าในชุดใหม่”

แต่ผลที่ค้นพบคือ เคยมีงานเขียนวิชาการที่ดีมากมายหลายแหล่งในแวดวงนักวิชาการและนักบริหารสาธารณะไทย แต่ก็เว้นว่างในช่วงสี่ห้าปีหลัง ยังไม่มีการจัดระบบแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้ (NPM NPG NPS and What's Next?) อย่างชัดเจน ส่วนในระดับสากล พบว่ามีงานเขียนมาก แต่ไม่มีการกล่าวถึงแนวคิดอื่นๆในเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบหรือสังเคราะห์ความคิด เหมือนกับในแต่ละ School of Thought ก็ซูทฤษฎีและแนวคิดของตนเองดังนั้น ข้าพเจ้าจึงขอแนะนำเสนอการค้นคว้าในประเด็นดังกล่าวออกมาเป็นหนังสือเล่มนี้ ด้วยหวังจะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยทั่วไปและนักศึกษาวิชาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาการจัดการ และ สังคมศาสตร์ ต่อไป

หากมีข้อผิดพลาดทั้งหมดประการใดปรากฏในเล่ม ข้าพเจ้าในฐานะผู้เขียนขอรับผิดชอบ
ทั้งหมดและรับไว้เพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ไชยรินทร์ ปัญญาศิริ
บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการ
มหาวิทยาลัยสยาม

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
สารบัญ	5
บทนำ	7
บทที่ 1 การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM)	23
บทที่ 2 การจัดการภาครัฐแนวใหม่เชิงเปรียบเทียบ (Comparative NPM)	51
บทที่ 3 การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (NPG)	81
บทที่ 4 การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS)	119
บทที่ 5 การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) กับการจัดการยุคใหม่ (Modern Management)	203
บทที่ 6 แนวคิดการจัดการภาครัฐยุคใหม่ : การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและการบูรณาการทฤษฎี Modern Public Management Concepts : Comparative Studies and Theoretical Integration	251
บทสรุป	283

บรรณานุกรม	306
ภาคผนวก 1 : การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ถือเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ทางการจัดการสาธารณะยุคใหม่หรือไม่?	327
ภาคผนวก 2 : A Pilot and Unpublished Document : Comparative Analysis of Contemporary Public Management Concepts in Thailand	341
ดัชนีค้นคำ	368
ประวัติผู้เขียน	375

บทนำ

บทนำ (Introduction)

ก่อนที่จะไปถึงเนื้อหาเรื่องแนวคิด ทฤษฎี และ กระบวนทัศน์ทางการจัดการ สาธารณะ (Contemporary Public Management Concepts, Theories and Paradigms) และการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดต่างๆ เหล่านี้โดยศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ในบทต่อไป จะขอทำความเข้าใจในการนำเสนอเนื้อหาประเด็นดังกล่าวโดยใช้คำว่า “การจัดการ” กับ “การบริหาร” แยกกันในหนังสือเล่มนี้ ถือว่าความหมายไม่เหมือนกัน อาจเกี่ยวข้องกัน แต่ไม่คิดว่าจะใช้ทดแทนกันได้ และขออภิปรายความแตกต่าง การเลือกใช้คำ ที่มา และความสำคัญ นอกจากนี้ เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จะอธิบายการจัดการสาธารณะที่เน้นไปในโมโนทัศน์ (Concepts) ของ Governance (การจัดการการปกครอง) มากกว่าโมโนทัศน์ของ Government (การปกครอง หรือ การบริหารราชการ) ดังที่จะอธิบายโดยละเอียดถึงความแตกต่างและพัฒนาการของโมโนทัศน์ว่าด้วยความสัมพันธ์ของ “ประชาชน” กับ “รัฐ” ในรูปแบบของการเปลี่ยนผ่านจากวิธีการใช้อำนาจทางการปกครองเพื่อบริหารราชการ ไปสู่ การจัดการร่วมกันเป็นภาคีในการขับเคลื่อนประเทศ ในบทนำนี้ ขอระบุมุมมองเบื้องต้นสองประเด็น

ประเด็น การบริหาร (Administration) กับ การจัดการ (Management) มีความหมายต่างกัน เป็นคำศัพท์คนละตัว แต่ยุคหลังๆ บางครั้งอาจมีการอนุโลมให้ใช้แทนกันได้ หรือแม้แต่ใช้คำรวมๆ กันๆ ไปว่า “การบริหารจัดการ” แต่มักจะหมายความว่า “Administration” ดังนั้น เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคำสองคำนี้ดังที่จะอธิบายและอภิปรายต่อไป หนังสือเล่มนี้ขอใช้คำทั้งสองคำแยกความหมายกัน และ ถ้าใช้คำใดคำหนึ่งนั้นหมายถึงทั้งผู้เขียนและผู้อ่านต้องยึดโยงกับความหมายของแต่ละคำที่กำลังจะอธิบายในบทนำนี้เป็นการเคร่งครัด

ไม่มีการใช้คำทดแทนกัน ไม่มีการใช้คำปะปนกัน (แม้แต่นิดเดียวก็ไม่ได้ ยกเว้นเป็นการ Quote คำพูดที่ต้นฉบับหรือแหล่งที่มาใช้คำว่าบริหารจัดการ อันนั้นอนุโลมได้)

ประเด็นที่สอง การปกครอง (Government) กับ การจัดการการปกครอง (Governance) จะขออธิบายความแตกต่างในเชิงมโนทัศน์ เชิงกิจกรรม หรือแม้แต่ถ้าเราถือว่าเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการบริหารและการจัดการสาธารณะ (Paradigm Shift in Public Administration and Public Management) ที่มาจาก การเปลี่ยนผ่านระหว่างของสองมโนทัศน์นี้

“การจัดการ” กับ “การบริหาร” ต่างกัน (และ “การบริหารจัดการ” เป็นการ คำที่ใช้ตามสมัยนิยมและความเคยชินแห่งยุคสมัย)

“Management” and “Administration”, Simply the Choice of Words?

ในมุมมองของนักวิชาทางรัฐประศาสนศาสตร์และด้านวิทยาการจัดการ มีความเชื่อและยึดถือว่า ต่างกัน ในเบื้องต้น “การจัดการ” จะเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนและลงมือกระทำ เน้นไปที่การจัดการเรื่องของคนที่ต้องทำงานตามหน้าที่ที่มีให้สำเร็จ ส่วน “การบริหาร” เป็นเรื่องของ การรับผิดชอบในการบริหารองค์การทั้งองค์การ ถ้าจะอธิบายให้ลึกกลงไปอีก “การจัดการ” ต้องมีทักษะในการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น จึงไม่เชิงเหมือนกับ “การบริหาร” ที่เป็นการบริหารองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ฟังดูแล้วในเบื้องต้นดูจะเป็นขอบข่ายงานคนละระดับ จึงอธิบายเพิ่มเติมในความแตกต่างได้ว่า การจัดการเป็นเรื่องของการนำ (Guiding and Directing) และการควบคุม (Controlling) ปฏิบัติการต่างๆ ขององค์การ (Operations) ส่วนการบริหารจะเป็นเรื่องของหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน (Planning) และการอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ระบบเกิดและเดินหน้าไปได้

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าจะหาเหตุผลของการแยกความหมายของ การจัดการ ออกจาก การบริหาร ในความเป็นจริงมันไม่ได้จบง่าย ๆ และสรุปได้ลงตัวแบบนั้น หากแต่ในปัจจุบันความเป็นจริงคือขอบข่าย (Boundary) ของทั้งสองคำนี้เริ่มจะผสมกัน ทั้งเนื่องจากในเชิงการปฏิบัติจริงและในเชิงวิชาการ เพราะในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า หน้าที่ การจัดการ ก็มีเรื่องของ การวางแผน การพัฒนา นโยบาย และ การนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลในระดับมหภาคเช่นกัน จึงทำให้อาจซ้อนทับกับหน้าที่ของการบริหารได้

การจัดการ (Management) :

หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำในการประสานงานและผลักดำเนินงานและคนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรขององค์กร การจัดการ เป็นเรื่องของการทำงานร่วมมือกัน โดยอาศัยทักษะและความเชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนระบบงานขององค์กร การจัดการ เป็นกระบวนการริเริ่ม นำองค์ประกอบต่างๆที่มีความหลากหลายจากในและนอกองค์กรเข้ามาร่วมกันทำงานให้เกิดผลตามที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น การจัดการจึงเป็นทั้ง หน้าที่ กระบวนการ วิธีปฏิบัติ และอื่น ๆ ปัจจุบันนี้ หน้าที่ การจัดการ โดยทั่วไป จะประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำ การจูงใจ การประสานงาน และ การตัดสินใจ โดยใช้ทรัพยากรในองค์กร อันหมายรวมถึง เงิน ทุน ความรู้ สินทรัพย์ ปัจจัยการผลิตต่างๆ และ ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร การจัดการถือเป็นศิลปะของการทำงานให้สำเร็จโดยคนและร่วมกับคนภายใต้ภารกิจขององค์กร

การบริหาร (Administration) :

กระบวนการบริหารการทำงานในระดับองค์การอย่างเป็นระบบ ที่มักจะรวมถึงองค์การหลากหลายประเภทที่มีพันธกิจแตกต่างกัน หน้าที่หลักของการบริหารจะประกอบไปด้วย การกำหนดแผนงาน การกำหนดนโยบาย และการกำหนดขั้นตอนและแบบแผนในการปฏิบัติงาน กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์หลักขององค์การ การริเริ่มวางรากฐานโครงการและแผนงานต่างๆ การกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎและระเบียบต่างๆ เป็นต้น จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักบริหารจึงเป็นผู้กำหนดกรอบหรือวางรากฐานการทำงานขององค์การที่จะเป็นตัวกำหนดวิธีการทำหน้าที่ทางการจัดการอีกทีหนึ่ง ดังนั้น การบริหาร จึงเป็นหน้าที่ที่ค่อนข้างจะมีความเป็นราชการ (Bureaucratic) ตามธรรมชาติ เป็นการทำหน้าที่ในระดับบนขององค์การ หรือ ลำดับชั้นการบังคับบัญชาด้านบน เป็นกิจกรรมระดับสูงกว่าการจัดการ

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง การจัดการ กับ การบริหาร เปรียบเทียบในมิติต่างๆ ตามข้อสังเกตที่ข้าพเจ้าได้ค้นพบและศึกษามาจากการเรียน การสอน และการวิจัย ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มีดังนี้

- 1 ความหมายที่แตกต่างกัน การจัดการ คือ ศาสตร์และศิลป์ในการทำเป้าหมายให้บรรลุอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่วนการบริหาร เป็นการกำหนดและดำเนินการตาม เป้าหมายหลัก วัตถุประสงค์ แผนงาน และ นโยบายต่างๆ สำหรับการบริหารทั้งองค์การ
- 2 โดยตามธรรมชาติแล้ว การจัดการมีหน้าที่หลักในการลงมือทำให้เกิดผล ส่วนการบริหารเป็นหน้าที่ที่มีเรื่องการตัดสินใจเป็นหลัก ถ้าอธิบายในเชิงกระบวนการนโยบายคือ การบริหาร เป็นหน้าที่กำหนดและพัฒนานโยบาย (Policy Formulation and Development) ตามมาด้วย การจัดการที่ จะอยู่ในส่วนของ การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation)

3 กระบวนการ ในการจัดการ หลักๆจะเป็นการตัดสินใจว่า ใคร (Who?) จะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ และ จะปฏิบัติอย่างไร (How?) ส่วนกระบวนการในการบริหาร หลักๆจะเป็นคำถามว่า อะไรเป็นสิ่งที่ควรกระทำ แล้ว เมื่อไหร่จึงควรลงมือทำ (What and When?)

4 หน้าที่ โดยเนื้อแท้แล้ว การจัดการ เป็นหน้าที่ของการลงมือทำ เพราะผู้จัดการย่อมต้องมีหน้าที่จัดการงานให้สำเร็จโดยอาศัยคน ในขณะที่การบริหารเป็นหน้าที่ “คิด” เพราะต้องสร้างและกำหนดนโยบายและแผนงาน

5 ทักษะ การจัดการอาศัยทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านมนุษย์ (Technical Skill and Human Skill) ส่วนการบริหารอาศัยทักษะการคิดรวบยอดและทักษะด้านมนุษย์เช่นกัน (Conceptual Skill and Human Skill)

6 ระดับในองค์การของคนที่ทำหน้าที่การจัดการ มักจะเป็นผู้จัดการระดับกลางและระดับต้น ส่วนหน้าที่การบริหาร มักจะอยู่ในขอบข่ายความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับสูง

7 การประยุกต์ใช้ การจัดการมักจะใช้แพร่หลายในองค์การและแวดวงธุรกิจที่แสวงหากำไร แต่การบริหารมักจะใช้ในองค์การภาครัฐ และ องค์การที่ไม่แสวงหากำไร แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการแบ่งแยกในข้อนี้เริ่มจะไม่เห็นเป็นที่ชัดเจนอีกต่อไป ภาครัฐก็มีการจัดการเช่นกัน

8 ในเชิงการได้รับอิทธิพล การตัดสินใจในกระบวนการจัดการ มักจะถูกกำหนดโดย ค่านิยม ทศนะ ความเชื่อ และ การตัดสินใจของบุคคลในระดับผู้จัดการ ส่วนการตัดสินใจในการบริหาร จะอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเห็นจากสาธารณชน นโยบายของรัฐ กลุ่มอิทธิพลต่างๆ และ ธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

9 ในเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigms) ของรัฐประศาสนศาสตร์หรือการบริหารรัฐกิจ การบริหาร จะมีความสอดคล้องกับ เรื่องของ การปกครอง (Government) ส่วนการจัดการ เป็นการปรับเปลี่ยนสู่กระบวนทัศน์ว่าด้วย การจัดการการปกครอง (Governance) ดังที่จะได้อธิบายต่อไปในส่วนที่สองของบทนำนี้

แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อสังเกตความแตกต่างระหว่างโมทัศน์ว่าด้วย การจัดการ และ มโนทัศน์ว่าด้วยเรื่อง การบริหาร ที่ได้หยิบยกมาเป็นการเบื้องต้นทั้งหมดนี้ ถึงแม้ว่าในทางทฤษฎีและมุมมองเชิงวิชาการ การจัดการ กับ การบริหาร จะมีความหมายแตกต่างกัน แต่ในเชิงการปฏิบัติจริง ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้งหน้าที่สองอย่างนี้เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะบุคคลที่ทำหน้าที่จัดการก็ต้องทำหน้าที่ในการบริหารและ กิจกรรมของการจัดการ แต่เท่าที่ปรากฏคือ ผู้จัดการหรือนักบริหารที่อยู่ในระดับสูง จะใช้เวลาไปกับหน้าที่ในการบริหารมากกว่า

ดังนั้นคำถามในเชิงวิเคราะห์ที่ตามมาจากการอ่านข้อแตกต่างทั้งหมดนี้ ในความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันของ การจัดการ และ การบริหาร จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาก่อนการตัดสินใจเลือกที่จะเลือกใช้คำที่ตรงที่สุดกับประเด็นที่ต้องการสื่อสารในตลอดหนังสือเล่มนี้ คำถามเหล่านี้มีอยู่ว่า

การจัดการ และ การบริหาร ต่างกันที่ คนที่ทำหน้าที่จะมาจากคนละระดับในองค์กร หรือ กินอาณาเขตที่ส่งผลกระทบไม่เท่ากันในองค์กร เพราะการจัดการ เป็นงานที่มีผลต่อระดับเป้าหมายในองค์กร แต่ การบริหาร คือ การบริหารทั่วทั้งองค์กรใช่หรือไม่? หรือ ความแตกต่างระหว่างสองคำนี้ เป็นไปในทำนองที่ว่า อันหนึ่งคือจัดการงานด้านคน และ อีกอันหนึ่งคือการบริหารองค์กร?

อีกแนวคิดในการแยกความแตกต่างระหว่าง การจัดการ และ การบริหาร ที่เชื่อกันมาช้านานในหมู่นักวิชาการและนักบริหารด้านรัฐประศาสนศาสตร์ คือการบริหาร เป็นการใช้คำไทยเมื่อหมายถึงงานของการบริหารภาครัฐ (Public Administration)

ถึงแม้ว่าปัจจุบัน จะนิยมใช้คำว่าจัดการภาครัฐ (Public Management) ก็ตาม เพราะถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเทคนิคและแนวทางของรัฐประศาสนศาสตร์ ส่วนการจัดการเป็นเรื่องของภาครัฐกิจเอกชน ให้ใช้คำว่า การจัดการ แต่มาจากคำว่า Business Administration ในภาษาอังกฤษ จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะก่อให้เกิดความสับสนและหาจุดเห็นพ้องต้องกันยากมาก

นอกเหนือไปจากนี้ ในภาษาไทยปัจจุบันในวงกว้างนิยมใช้คำเรียกรวม ๆ กันไปว่า “การบริหารจัดการ” หรือ กริยา บริหารจัดการ ซึ่งผู้เขียนขอเดชะวันการที่จะไปสืบเสาะหาที่มาและเหตุผลรองรับอย่างเป็นทางการจากกลุ่มนักวิชาการและผู้ปฏิบัติที่เห็นชอบและสนับสนุนกับการใช้คำรวม ๆ นี้ หากแต่จะขอยุติตามข้อสรุปด้านล่าง เนื่องจากเคยมีประสบการณ์ใช้คำว่า “การบริหารจัดการ” แล้วถูกคัดค้านและท้วงติงจากนักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ชั้นครูมากมายหลายท่าน ซึ่งผู้เขียนเชื่อถือในความรู้อันลึกซึ้งและค่อนข้างเห็นด้วย จึงขอละเว้นการใช้คำว่า “การบริหารจัดการ” ในหนังสือเล่มนี้ จึงขอสรุปว่า ความติดและทัศนคติต่าง ๆ ด้ว้ความเหมือนและความแตกต่างของคำว่า การจัดการ (Management) และ การบริหาร (Administration) ล้วนมีเหตุผลอันน่าเชื่อถือทั้งสิ้น และเชื่อว่าการสองคำนี้ใช้แทนกันหรือเรียกรวม ๆ กันไปก็สะดวกดี แต่เนื่องจากต้องการให้งานเขียนเล่มนี้อธิบายสื่อสารเนื้อหาให้เป็นระบบดังนั้น การแยกการใช้คำสองคำนี้ออกจากกัน ผู้เขียนเชื่อว่าจะได้สื่อความหมายชัดเจนกว่า ว่าพูดถึงประเด็นใดหรือในบริบทใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานเขียนเชิงวิชาการ

การอภิปรายเพื่อแยกแยะความแตกต่าง ระหว่าง “การจัดการ” และ “การบริหาร” นี้ จะเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหลัก ๆ ในบทที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง “แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่” (New Public Government--NPM)

จาก “Government” สู่ “Governance” การเปลี่ยนผ่านของทัศนะแม่บทในความสัมพันธ์ระหว่าง คน กับ รัฐ (The Paradigm Shift of Government toward Governance) :

ข้อตกลงหลักประการที่สอง สำหรับหนังสือเล่มนี้คือ การเน้นการบรรยายและอธิบายการจัดการสาธารณะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐ” กับ “ประชาชน” ภายใต้กรอบของ Governance (การจัดการการปกครอง) ไม่ใช่ Government (การปกครอง) ดังที่จะให้เหตุผลประกอบว่าด้วยความแตกต่างระหว่างคำสองคำ หรือ มโนทัศน์ (Concept) ทั้งสองนี้ และเหตุผลในการเลือกที่จะวิเคราะห์จากมุมมองของ Governance เป็นหลัก รวมทั้งการถอดความหมายว่า “การจัดการการปกครอง” แทนการแปลไทยตรงๆว่า “การอภิบาล” หรือ “การกำกับดูแล”

การปกครอง (Government) แตกต่างจาก การจัดการการปกครอง (Governance) ในหลายมิติของการวิเคราะห์ คำอธิบายความหมาย และ แนวทางการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการรับมือประเด็นปัญหาและความท้าทายในบริบทการจัดการสาธารณะในปัจจุบัน ในเบื้องต้นขออธิบายความแตกต่างดังนี้ “การปกครอง” เป็นตัวแทนเพียงหนึ่งเดียวของ “สาย” / “สาขา” / “เสาหลัก” ของการปฏิสัมพันธ์และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน กับ รัฐ ซึ่งหมายความว่า คน จะสัมพันธ์กับรัฐ ภายใต้ระบบของการปกครองที่ดำเนินการโดยรัฐ ต่อประชาชน ที่มอบเจตจำนงให้กับรัฐในการทำหน้าที่ปกครอง โดยรัฐมีความชอบธรรมในการปกครองประชาชนด้วยกลไก กฎหมาย กฎระเบียบทางสังคม ภาษี และ การใช้จ่าย เพื่อให้บริการสาธารณะ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในโลกของความเป็นจริง นับวันยิ่งปรากฏชัดเจนขึ้นทุกทีว่า รัฐ รัฐบาล และ การปกครองที่มีอยู่ไม่ได้เป็นเพียง สาย / สาขา/ เสาหลัก เดียวที่เป็นกลไกในการจัดการความสัมพันธ์และความเป็นอยู่ของประชาชน เพราะนอกจากนี้ ยังมี หนึ่ง ภาคธุรกิจ หรือ องค์กรที่แสวงหากำไร มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของ

ประชาชน มีที่มาของอำนาจจากการจ้างงาน การผลิตสินค้าและบริการ และการจ่ายภาษีให้กับรัฐ และ สอง องค์การภาคประชาสังคมต่างๆ (ที่ไม่ได้แสวงหากำไรเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว) ดำรงอยู่ได้โดยได้รับการค้ำจุนและสนับสนุนจากประชาชนกลุ่มต่างๆที่มีอยู่หลากหลาย ที่ได้รับการรักษาผลประโยชน์โดยไม่คิดค่าตอบแทนเป็นเงินที่ต้องจ่าย จากแนวคิดที่ว่าด้วย “การปกครอง” ปัจจุบันจึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการแบบ “การจัดการการปกครอง” อันเป็นปรากฏการณ์ที่องค์การและสังคมต้องเรียนรู้ที่จะขับเคลื่อนตนเอง โดยอาศัยพลวัตของการสื่อสารระหว่างกัน เป็นเครื่องมือหลักในกระบวนการนี้

จะเห็นได้ว่า ถ้าเรามองในกรอบของ การปกครอง (Government) เป็นหลักจะเห็นว่า มีเพียงรัฐบาลที่เป็นสาขาเดียวที่อยู่ในกระบวนการการบริหารประเทศ แต่ถ้าเรามองในกรอบของ การจัดการการปกครอง (Governance) จะพบว่า การจัดการสาธารณะยุคใหม่ สามารถทำได้โดยความร่วมมือจาก “ภาคส่วน” (Sectors) นอกภาครัฐ อันได้แก่ ประชาสังคม และ ภาคเอกชน ในขณะที่ “การปกครอง” เป็นการกำหนดชุดของกิจกรรมการจัดการสาธารณะในแบบแคบที่จำกัดกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการไว้แค่เพียง ข้าราชการ บุคลากรภาครัฐ นักการเมือง และ ชนชั้นนำ เป็นต้น ในเชิงวิธีคิดและมุมมองที่ผ่านมาเรามักจะมองแคบแคบเป็นเรื่องของความสัมพันธ์กับภาครัฐในเชิง “การปกครอง” เท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ขอบข่ายนอกเหนือ “รัฐ” หรือ “รัฐชาติ” ยังมีทั้ง สถาบัน กฎระเบียบ แบบแผน ผู้มีส่วนร่วมหลากหลาย ทั้งในและนอกประเทศ จะพบว่าในกระบวนการนโยบายสาธารณะประเด็นหนึ่งๆ มีความเกี่ยวข้องกับการจัดรูปแบบขององค์การที่ตัดข้ามพรมแดนของความเป็นรัฐไปแล้ว

Governance หรือ “การจัดการการปกครอง” ถูกนำมาใช้ทดแทนในงานวิชาการและการนำไปปฏิบัติในกระแสโลกปัจจุบันเนื่องจากมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตยุคใหม่มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาด้านการพัฒนา และ สิ่งแวดล้อม

ตลอดจนวิกฤติเฉพาะหน้า (Emerging Issues) ต่าง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่ทำให้การปกครองของรัฐแต่เพียงลำพังย่อมไม่สามารถจะจัดการกับความท้าทายเหล่านี้อย่างทันทางที่และมีประสิทธิภาพได้ ถึงแม้ว่ารัฐยังมีความสำคัญในฐานะภาคส่วนหลักในการขับเคลื่อนนโยบายและบริหารประเทศ แต่การผูกขาดอำนาจในการปกครองประชาชนและสั่งการชี้หน้าภาคเอกชน ไม่สามารถทำได้โดยอิสระเท่ากับที่เคยผ่านมาอีกแล้ว

ดังนั้น จุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจต่อข้อแตกต่างระหว่าง “การปกครอง” กับ “การจัดการการปกครอง” ตามหลักเหตุผลแล้ว “การปกครอง” เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ “การจัดการการปกครอง” (Governance) อันหมายถึง กระบวนการจัดการสังคมสมัยใหม่ที่มีการขยายตัวมีความซับซ้อนทวีคูณ การจัดการการปกครองเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งหมดของการบูรณาการและการจัดการสังคมสมัยใหม่ของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน ในมุมมองของ “การจัดการการปกครอง” ถือว่ากระบวนการจัดการสาธารณะเป็นเรื่องของ ทั้งสามสาขา หรือ สามภาคส่วนที่มีบทบาทไปในแต่ละด้านเสมอ รวมทั้งต่างมีการใช้ชุดของภาษา แนวทางปฏิบัติ และบรรทัดฐานต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ และ บางครั้งอาจมีความสัมพันธ์ในแบบถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน (รัฐ เอกชน และ ประชาสังคม) เช่น รัฐบาลทำหน้าที่กำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย สามารถสั่งการและดำเนินการต่อภาคส่วนอื่น ๆ ได้ในกรณีที่เห็นว่าอาจเป็นปัญหาต่อกระบวนการบริหารประเทศ ภาคธุรกิจเอกชนมีหน้าที่หลักในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้กับประเทศชาติ แต่หากได้รับผลกระทบที่ไม่มั่นคงในการประกอบธุรกิจ ก็อาจใช้กลไกในการเจรจาต่อรองกับรัฐ หรือ อาศัยแรงสนับสนุนจากประชาชนในฐานะลูกค้าที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และท้ายที่สุด ภาคประชาสังคม และ ภาคประชาชน เริ่มมีพลังและอำนาจต่อรองมากขึ้นเรื่อยๆ ในการที่ทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนต้องหันมาฟังเสียงประชาชน เป็นต้น

ในท้ายที่สุดขอสรุปความแตกต่างหลัก ๆ ระหว่าง Government การปกครอง กับ Governance การจัดการการปกครอง ดังต่อไปนี้

การปกครอง : กำหนดขอบข่ายของผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่คือบุคลากรภาครัฐ มีโครงสร้างการจัดการแบบแนวตั้ง มีกลไกหลักในการทำงานคือกฎระเบียบแบบแผนและความเป็นสถาบัน ช่องทางการเสนอเจตจำนงและความเห็นของประชาชน ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งใช้อำนาจและกฎเพื่อบังคับความชอบธรรมในการตัดสินใจในเชิงนโยบาย

การจัดการการปกครอง : กำหนดขอบข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสาธารณะ รวมไปถึง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและพลเมือง ใช้โครงสร้างการจัดการแบบเครือข่ายและหลายระดับชั้น กลไกในการทำงานที่ให้ความสำคัญต่อพัฒนาการการเรียนรู้และความต่อเนื่อง ควรกระจายให้อำนาจดำรงอยู่ในทุก ๆ ภาคส่วนไม่เฉพาะรัฐ และความชอบธรรมในการตัดสินใจเชิงนโยบายมาจากผลของการพูดคุย สานเสวนา และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน

และจากเหตุผลที่ได้หยิบยกมาทั้งหมดในเบื้องต้นนี้ จะเห็นได้ว่า “Governance” เป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่อแง่มุมของการบริหารและการจัดการเครือข่ายที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆในกระบวนการสาธารณะทั้งจากระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับประเทศ เรื่อยไปจนถึงระดับสากล นานาชาติ โดยการสร้างความเกี่ยวพันและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย การใช้คำแปลว่า “การกำกับดูแล” หรือ “การอภิบาล” จึงยังไม่ตรงและไม่เป็นที่ถูกใจนักในทัศนะของผู้เขียน เพราะไม่ได้มีรัฐหรือภาคส่วนใด ทำหน้าที่กำกับดูแล หรือ ให้การอภิบาลใคร แต่ฝ่ายเดียว แต่เป็นการจัดการในกิจกรรมด้านการปกครองที่ทุกภาคส่วนล้วนมีบทบาทและหน้าที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและเป้าหมายของสังคมและประเทศชาติ จึงขอใช้คำว่า

“การจัดการการปกครอง” ตลอดไปในหนังสือเล่มนี้ เมื่อต้องกล่าวถึง Governance ในฐานะ กระบวนทัศน์ หรือ ทัศนะแม่บท (Paradigm) ทางการจัดการภาครัฐที่มาแทนกระบวนทัศน์ “การปกครอง” (Government)

การอภิปรายเพื่อแยกแยะความแตกต่าง ระหว่าง “การปกครอง” และ “การจัดการการปกครอง” นี้ จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาหลักๆ ในบทที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง “แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่” (New Public Governance---NPG) และ และ บทที่ 3 “แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่” (New Public Service---NPS) ต่อไป

บทที่ 1

NPM

บทที่ 1

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

บทนำ

ในช่วงต้นทศวรรษ 90s David Osborne และ Ted Gaebler ได้นำเสนอแนวคิดใหม่ (ในสมัยนั้น) ทางด้านการจัดการ (Management) เพื่อการปรับระบบการบริการงานของภาครัฐ จากเดิมที่เคยเป็นรัฐบาลแบบองค์การราชการ (Bureaucratic Government) มาเป็นรัฐบาลเชิงประกอบการ (Entrepreneurial Government) โดยได้เขียนหนังสือว่าด้วยเรื่องการจัดการภาครัฐที่มีชื่อว่า “Reinventing the Government : How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector” นำเสนอประเด็นการสร้างรัฐบาลที่มีความเป็นผู้ประกอบการบนพื้นฐานของกลไกตลาดและการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์แบบใหม่ระหว่างรัฐกับประชาชน (Osborne and Gaebler, 1992) มูลเหตุประการหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงมาจากการที่ประชาชนในฐานะผู้รับบริการสาธารณะจากภาครัฐในช่วงระยะเวลานั้น เริ่มมีทัศนคติ มุมมอง และความคาดหวังต่อภาครัฐที่แตกต่างไปจากเดิมเป็นอย่างมาก มีความต้องการและข้อเรียกร้องที่จะเห็นองค์กรภาครัฐมีการปรับปรุงการบริการให้ทันสมัย สะดวกรวดเร็ว สามารถให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ในหลายๆทาง พัฒนารูปแบบการให้บริการที่ความสอดคล้องกับภารกิจบนฐานความรู้สมัยใหม่ ตลอดจนสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการเทียบเคียงได้กับการดำเนินการของภาคเอกชน (Hood, 1991 : 3-5, Boston, 1996 : 14, Cope, Leishman and Strarei, 1997 : 448)

แนวคิดการจัดการภาครัฐที่นำเสนอโดย Osborne และ Gaebler เป็นแนวคิดทางการจัดการสาธารณะที่ได้รับการพัฒนามาก่อนหน้านั้นและเป็นที่รู้จักในกลุ่มประเทศเครือจักรภพอังกฤษในชื่อ “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” (New Public Management---NPM) NPM และเริ่มปรากฏชัดเจนในองค์ความรู้ทางการบริหารภาครัฐของกลุ่มประเทศเครือจักรภพ มาตั้งแต่ในทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาทั้งในเชิงวิชาการและการปฏิบัติ NPM มีชื่อเรียกหลายชื่อที่มีความหมายใกล้เคียงกัน อาทิ เช่น การจัดการภาครัฐ (Public Management) การจัดการนิยม (Managerialism) “การจัดการนิยมแนวใหม่” (Neo-Managerialism) “การบริหารภาครัฐบนฐานการตลาด” (Market-based Public Administration) “กระบวนทัศน์หลังระบบราชการ” (Post-Bureaucratic Paradigm) การบริหารภาครัฐด้วยการปรับรูป (Reinventing Government) หรือ “รัฐบาลผู้ประกอบการ” (Entrepreneurial Government) เป็นต้น

ในการอธิบายแนวคิดพื้นฐานของ NPM เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ ได้หยิบยกทัศนะของนักวิชาการด้านการบริหารภาครัฐคือ Dawson and Dargie (2002) ที่จำแนกสถานะของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ออกมาเป็นสามแบบ อันได้แก่ 1) NPM ในฐานะกิจกรรมหรือขบวนการการปฏิรูป (NPM as a movement) 2) NPM ในฐานะสาขาวิชาที่ศึกษาและข้อวิจารณ์ของนักวิชาการ (NPM as a subject for study and commentary by academics) และ 3) NPM ในฐานะ ชุดของการปฏิบัติ(NPM as a set of practices) และได้ข้อสรุปตามทัศนะของ Hood (1998) ที่ว่า NPM เป็นทั้งขบวนการปฏิรูปและพื้นที่การศึกษา (NPM denotes a movement as well as an area of study) ¹(เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2556 : 1) ในส่วนต่อไปจะเป็นการสำรวจการให้ความหมายของ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ จากนักวิชาการที่มีอยู่หลากหลายมุมมอง

¹ ในทัศนะของนักวิชาการด้านการบริหารรัฐกิจที่ชื่อ Ostrom (1989) ระบุว่า NPM เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่ได้ทดแทนกรอบการมององค์การภาครัฐในแบบระบบราชการ (Bureaucracy) ด้วยระบบตลาด (Market) แต่อย่างไรก็ตามในทัศนะของนักวิชาการด้านการบริหารรัฐกิจอีกส่วนหนึ่ง อาทิ เช่น Barzley (2001) มองว่า NPM ยังเป็นเพียงแค่แนวคิดที่เข้ามาแข่งขัน (A Contested Idea) ต่อแนวทางปฏิบัติที่ถือเป็นกระแสหลัก (Mainstream) ในความเป็นสากลของการบริหารภาครัฐเท่านั้น

1.1

การให้นิยามและความหมายของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM)

NPM Definitions and Meanings Given

- 1) Hood (1991 p.3-5) อธิบายว่า NPM หมายถึง ชุดของหลักการกว้างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อนโยบายการปฏิรูประบบราชการของประเทศในกลุ่มองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development---OECD) โดยมีหลักการสำคัญคือ การจัดการอย่างมืออาชีพเน้นการปฏิบัติ การวัดผลงานอย่างมีมาตรฐานชัดเจน การควบคุมที่ผลลัพธ์ เน้นการแข่งขัน การประหยัด เป็นต้น
- 2) Cope, Leishman, and Starie (1997 p.448) อธิบายว่า NPM คือกระแสการจัดการสาธารณะที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ สะท้อนหลักการสองอย่างคือ หนึ่ง การขจัดเส้นแบ่งหรือสลายข้อแตกต่างระหว่างการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน และ สอง การนำวิธีการทำงานของภาคธุรกิจเอกชนไปใช้ปรับกับการปฏิบัติภารกิจในภาครัฐเพื่อลดการทำงานที่ยึดติดกับกฎระเบียบ และเน้นที่การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์มากขึ้น

- 3) สารานุกรมระหว่างประเทศด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ (International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences) เรียบเรียงโดย Smelser and Bates (2001 p. 12553) ระบุว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เป็นคำศัพท์ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึง “ความใหม่” ของแนวคิดในการบริหารภาครัฐที่เน้นความสำคัญของการจัดการและวิศวกรรมการผลิตในการบริการภาครัฐ โดยมีความเชื่อมโยงกับหลักเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์
- 4) Behn (2001 p. 26) ให้นิยาม NPM ไว้อย่างกว้างๆว่า หมายถึง ชุดของ ยุทธวิธี (Tactics) และยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่มีมุ่งแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพที่ฝังรากลึกในตัวแบบการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิมและเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของภาครัฐ
- 5) Peters (2001 p.3) ให้นิยาม NPM ว่า เป็นแนวทางการปฏิรูประบบการบริหารภาครัฐเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ ตามแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วม การจัดการที่ยืดหยุ่นและคล่องตัว การลดกฎระเบียบภายใน และการใช้กลไกตลาดภายนอก
- 6) Pfiffner (2004 p.3) ให้ความหมายของ NPM ว่าเป็นการจัดการสาธารณะที่เลือกใช้กลไกตลาดเข้ามาแทนที่ระบบราชการแบบดั้งเดิม เป็นการเปลี่ยนย้ายหน้าที่ของภาครัฐที่เคยรับผิดชอบปฏิบัติโดยระบบราชการเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ มาเป็นการทำงานรับผิดชอบโดยองค์กรราชการที่แตกตัวออกมาเป็นขนาดเล็ก แต่มีความคล่องตัวในการทำงานและการประสานงาน